

KATARÍNA

KUCBELOVÁ

Modrosleposť

Modroslepost'

KATARÍNA KUČBELOVÁ

Modrosleposť

slovar

Napísanie diela podporil z verejných zdrojov formou štipendia

U. fond
na podporu
umenia

Copyright © Katarína Kucbelová 2023
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 2023

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovat' ani šíriť v nijakej forme ani nijakými prostriedkami, či už elektronickými, alebo mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-556-6382-1

1.

Silný vietor. Prudký vietor. Búrlivý vietor. Vietor hádže silnejšími konármi. Veľké lámavé vlny, na povrchu pena. Chôdza proti vetru je náročnejšia.

Na chodníku ležia holubie krídla. Zohnem sa k nim, mám nutkanie zobrať si ich. Sú spojené ohlodanou kosťou, odpadli v silnom vetre, prudkom vetre, búrlivom vetre. Sú tak málo porušené, akoby ich holub len tak stratil, odložil, teatrálne odhodil a teraz rezignovane fajčí za rohom. Špendlíkovými očami pozerá do steny, ktorú vidí len on, telo prispôbil pocitom, stavu sveta vo svojej holubičej hlave. Načo? Načo sú mi krídla?

Po trávniku uteká nahá žena, prednú časť tela si zakrýva čiernym tričkom, z ruiny za ňou vybehne muž. V blízkosti je škola, ktorej od istého času hovoríme naša, lebo sme do nej prihlásili D., miesto s bezdomovcami je tiež naše, musíme si ho adoptovať ako školu a blízku štvorprúdovku. Obchádzam slimáka vo veľkosti topánky. Nadrozmerný slimák sa plazí medzi smetami a mokrým šatstvom tesne vedľa kmeňa stromu, farebný sadrový slimák, to si uvedomím až po niekoľkých sekundách.

Držím vo vrecku list ginka, pevný a kožený. Ginka, ktoré u nás prichýli len sedem druhov hmyzu, kým dub päťdesiat. Ginka, ktoré je tu od čias dinosaurov.

Na lavičke sedí mladý muž, nohavice má stiahnuté po kolená, na bielych trenírkach hnedé flaky, z posledných síl vykrikuje, ľudia čakajú na spoj pár metrov od zastávky, električka odfiltruje zvuk a smrad.

V očiach mám piesok zo stavieb. Vo vetre je ich mierka ešte neznesiteľnejšia. V každom horšom počasí. Aj v lepšom, lebo ľudia majú leto ešte stále za najlepšiu časť roka, tešia sa na týždne topiaceho asfaltu, zvlneného vzduchu, prepotených nocí, okien otvorených do tmy, čoraz menej tmavej a temnej, dúfajú, že sa niečo pohne. Počuť batolať, ktoré v noci ešte vládzu plakať.

Kráčam po udupaných čerstvých listoch a konároch stromov, až vtedy si všimnem, že vietor ustal. Je po búrke, je po vetre, vlhko a chladno, na chvíľu blažene.

Keď prídem domov, otvorím okná, prerazím zastavený vzduch. Chcem spočinúť, nie odpočinúť si, spočinúť v pokoji a zároveň ostať nažive, pretože už neviem oddychovať, neviem spať ani čítať.

Často nakoniec zaspím v najnevhodnejšom čase. Niekedy sa mi sníva, že vietor je taký silný, že sa nedokážem nadýchnuť.

2.

Len čo sa nad ránom zjavila Zornica ružovoprstá,
nábožný Akinoos sa zdvihol zo svojho lôžka,
zdvihol sa však aj božský Odysseus, boriteľ' obcí.

Homér, Odysea

Molnár sa pomaly, neobratne dvíha zo stoličky a staršia žena mu kladie niečo do tašky. Večeru? Obed na zajtra, ktorý si Molnár doma prihreje. Zrejme to bude majiteľka. Ochrankyňa štamgastov, svojich miestnych alkoholikov. Ženy tu sedávajú, len keď si ich niekto privedie.

Molnár urobí prvý krok, a keď sa v trhanom oblúku dopracuje k piatemu, začnem sa obávať, že večera bude skôr na raňajky alebo ostane zabudnutá po ceste. Na najbližšom múriku alebo lavičke. Molnárove ruky sa zľahka dvíhajú s vánkom, odovzdá sa hravému prúdu, na balans to nestačí.

Zostanem stáť na križovatke, prídem o jedno kolo zelenej, a nechám ho napospas alkoholovému tancu. Keď sa vraciam z nákupu, už úspešne pokoril veľkú časť svojho javiska, teraz sa usmieva pri výklade anti-kvariátu, v ktorom ho vídavam. Vlastne, inde v okolí

ho ani nestretávam, len tam, v pivárni a v parku, niekedy na lavičkách okolo detského ihriska.

A teraz je na rohu svojho domu, s niekým sa radostne zdraví.

Nie som to ja.

Namáhavá akcia, musí sa zavesiť o dopravnú značku, aby nepadol, a chvíľu len tak vlaje, vrchol choreografie, tašku nestratil, ovísajúce rifle s tričkom sa trepecú vo vetre, víťazná pieseň sa nesie povetrím. Vyblednutá mastná frizúra po plecيا, z ktorej trčia uši ako z helmy, a svojpomocne zastrihnutá ofinka. S dlhými vlasmi aj do hrobu. Koľko už vlastne má? Sedemdesiatpäť?

Keď som ho prvýkrát zbadala, krátko po našom prisťahovaní, stál na ceste pred domom v pásikavom froté župane a v papučiach. Chcela som ho osloviť, ale čo ak by v tom momente prišla napríklad sanitka, ktorú si pred chvíľou zavolať? Čokoľvek, čo by odôvodnilo jeho stav, hoci nepôsobil, že potrebuje pomoc.

Na cestu v župane patrilo, prítomnosť všetkého ostatného sa dala spochybniť.

3.

Vánok. Jemný vietor. Mierny pohyb lístia, dym naznačuje smer vetra. Malé vlny, nevzniká pena.

Mám rada plastové plameniaky. Pri všetkej bizarnosti ma baví tento kult záhradného trpaslíka z päťdesiatych rokov v Spojených štátoch. Keby vznikol o pár rokov neskôr, Humpert Humpert by si ich mohol vychutnať v záhrade Charlotte Haze. Boli by v páre, tak ako sa vtedy začali predávať. Plastové plameniaky, ktoré sú doteraz v ponuke v solárnych, vianočných, halloween-ských verziách. Plastových plameniakov je dnes určite viac ako živých, plameniak sa stal vtákom mesta Madison, ikonou trashu.

V prípade plastových plameniakov by som asi volila pôvodný, dnes už decentný gýč.

Plameniaky v našej zoo však neboli ružové, žiadna ružová masa tisícov plameniakov v kontraste s modrými vodnými plochami a oblohou. Mali kontrastné sfarbenie krídel, ktoré sú zvnútra čierne, dvojfarebný zobák, akoby náhodou objavili, že si ho v ohrade zoo ponorili do smoly.

Smola, už nevzlietnete, pristihli sme vám krídla.

Lenže takýto zobák majú aj plameniaky na slobode. Impregnujú si ním perie. Robia to spoločne, naraz. Pri hľadaní partnera sa údajne zosynchronizujú na znak akceptácie, ale ani toto som v zoo neobjavila.

Plameniaky sú monogamné, ale nie výlučne, pripúšťajú aj polygamiu a nielen v podobe viacženstva, ale aj viacmužstva, ak by tento pojem vôbec existoval. Niekedy žijú v trojiciach alebo štvoriciach. Ako žijú živočíchy v prípade viacženstva, už vieme na príklade ľudí alebo hydiny. U plameniakov je medzi partnerkami prijatá subordinácia až do momentu, kým neznesú vajíčka obidve, vtedy nastane boj o zničenie tej druhej. V prípade viacmužstva, povedzme, že pár prijme do rodiny druhého samca, napríklad pána Flaminga, ktorý je prijímaný obidvomi partnermi. Pán Flamingo preberie celú starostlivosť o stravu a deti, vrátane udržiavania vajíčka v teple. Pán Flamingo sa stáva sluhom, a tak je to aj v prípade života vo štvorici.

Lenže život vo štvorici môže mať rôzne podoby.

Pokiaľ má dominantný plameniak dve partnerky, s ďalším samcom sa nerozdelí, ďalší samec sa stáva sluhom, ktorý sa stará o všetkých, inak by spolužitie dvoch párov strácalo zmysel. Ktovie, či plameniaky žijú vo štvorici aj v prípade jednej samičky a troch samčekov a či má potom pár dvoch služobníkov, či sa tí dvaja bijú o privilégium vysedieť vajíčko alebo či subordinácia medzi dvomi zvyšnými samčkami pretrváva ďalej. Aké roly preberá posledný samec v rade a aké ten

pred ním? O ničom takom som sa už nedočítala. Nič také asi nebolo pozorované.

Nič také možno neplatí a nie je isté, či som si to nevymyslela, pretože si už nepamätám, kde som sa s tým stretla.

Ale prečo by som si to vymýšľala?

Aké by to bolo, keby sme mali v domácnosti tretieho muža? Asi by sa nám zišiel, možno by sme s B. mali viac detí. Pán Flamingo by prinášal tretí príjem, bol by tretím rodičom a organizátorom dovolení, druhým spoločníkom, a s B. by sme mali viac času. Bol by pán Flamingo nami vykorisťovaný? Cítil by sa tak, aj keby nebol? Pán Flamingo by bol možno muž orientovaný na svoju prácu, ktorý žije s iným párom ako plnohodnotný člen domácnosti, to som si ešte dokázala predstaviť. Mohol by aj migrovať, prilietat' sezónne.

Predstavme si, že s pánom Flamingom varíme večeru. Je to niečo medzi reklamou na instantné jedlo a scénou z *Priateľov*, čo znamená, že si to vlastne neviem predstaviť. S B. varíme vždy osobitne. Ako za trest.

A čo sex? Žili by sme ako polyamorici alebo by bol len mojím sexuálnym partnerom? Mohol by byť len sexuálnym partnerom môjho muža. Aký by mal vzťah k našej dcére? A ona k nemu? Brala by ho ako svojho strýka, opatrovateľa, staršieho brata? Stal by sa pre ňu v istom veku ohrozením?

Možno nie všetky ženy a všetci muži sú nastavení tak, aby tvorili dominantné páry, a tí, čo sa k tomu

nedopracujú, sú odsúdení na samotu, na nekonečné
striedania a výmeny. Možno by sa pán Flamingo necí-
til na vlastnú rodinu, na taký veľký záväzok, ale v spo-
ločnosti cudzej by existoval celkom rád.

4.

Najveternejšie mesto v Európe nie je to naše, ale Tarifa a je najjužnejším bodom Pyrenejského polostrova. Vietor levante má, podobne ako vietor mistrál na Azúrovom pobreží, rušivé účinky na psychiku ľudí. Sú podráždení a majú sklony k samovraždám. Tarifa je mesto surferov, kitesurferov a samovrahov, mesto paliem, ktoré vo vetre vyzerajú ako mopy.

Vietor v našom meste nemá meno, dalo by sa povedať, že ani naše mesto nemá meno, pretože si ho nikto z vzdialenosti väčšej ako päťsto kilometrov nepamätá a vo väčšej mierke sa stráca z mapy. Je to neviditeľné mesto v neviditeľnej východnej Európe. Hlavné mesto v tieni hlavného mesta Rakúsko – Uhorskej monarchie, ktorá už neexistuje, mesto v tieni hlavného mesta Československa, a hoci to mnohých vo vzdialenosti väčšej ako päťsto kilometrov prekvapí, ani Československo už neexistuje. Vietor na pobreží panónskeho mora.

Autá zúrivo vyskakujú do chodníka a útočia na prechádzajúcich ľudí. Nikto si nemôže byť ničím istý. Vyberiem si chodník na druhej strane cesty a obdivujem všetkých, čo mechanicky vzdorujú ohrozeniu,

podvedome sa vyhýbajú chodcom kráčajúcim oproti, vytáčajú trupy ako pri tanci, v dave alebo úzkej chodbe.

Na dvore školy padol gaštan v kvete. Našej školy, lebo do nej chodí naša dcéra. Kmeň vyvrátilo aj s ko-reňmi, bolo to podvečer a všetci už boli doma. Táto správa mi pripomenula, ako v inej škole nášho mesta konár stromu zabil dieťa, čo sa zatiaľ nestalo udalosťou s potenciálom preradiť môj život do iného smeru. Padnutý strom, ktorý som nemohla obísť, prekročiť.

Nejasný nepriateľ je ešte nebezpečnejší. Existujú aj vymyslení nepriatelia. Niektorí nepriatelia sú vymyslení nedobrovoľne. Jednoducho nemôžeme inak.

V horách sú víchrice. Ale vietor, ktorým sa zaoberám ja, je vietor v meste, v miestach s hustou koncentráciou ľudí, na ktorých útočí niečo neviditeľné, čo intenzívne pociťujeme, čo nás fyzicky obmedzuje. Moment zranenia a smrti je výsledok malej pravdepodobnosti pádu stromu, tehly, strechy, čohokoľvek na konkrétne auto v pohybe.

Na našom dvore strhlo zo starej octárne brečtan. Roky v ňom mali hniezdo dve hrdličky. Keď ho popílili na kopy, aby ho dokázali dostať von, bol ako hustá koruna stromu. Brečtanová stena nám rástla rovno pred oknom. Rozhodla o tom, že sme sa sem prisťahovali, aj keď som vedela, že vedľa býva Molnár, a netušila som, čo od neho môžem očakávať.

Ale brečtan padol a odhalil tehly, čo celý čas ukrýval. Pred nami sa zjavil múr a ja som sa od toho momentu

potrebovala dostať von. Na druhú stranu. Domov sa znovu vytratil. Hrdličky si niekde museli postaviť nové hniezdo a ja odvtedy hľadám nový dom, nové mesto, novú krajinu za stenou, s výhľadom a bez plotov. Odvtedy?

Od tej udalosti sledujem vietor. Nevieť to vysvetliť B. ani D. Nič netušia. Necítia sa v ohrození a sú tu šťastní. Nečakajú ako ja, že niečo príde, niečo, čo nás dostane von, pretože aj tak vždy niečo príde, i keď nič nečakáme.

Navyše, B. žije v Miocéne, na brehu Panónskeho mora, ktoré bolo obrovským slaným jazerom väčším ako Kaspické more. Keby tu bolo doteraz, na pobreží by bolo naše mesto, tak ako Viedeň a Graz, kým Belehrad, Budapešť a Záhreb by už ležali pod morom. V jeho svete, v jeho práci bývame v prímorskom meste.

B. so svojou prácou, rodinou a priateľmi zakotvil na tomto mieste.

Má svoj projekt na brehoch mora, ktoré už zmizlo, a nič viac nepotrebuje. Každodennosť preňho nie je dôležitá, uvažuje v horizontoch stotisícov, miliónov rokov a Dunaj je v jeho svete Paleodunaj. Približne. Určite by sa pokúsil niečo upresniť a potom polemizovať.

Prečo by sa B. hýbal? Pohybujú sa kontinenty a moria, spájajú sa a oddeľujú. Miznú. My nemusíme. Naša rodina je pevne ukotvená.

Niekedy podľahnem, upokojím sa v našej rodinnej bunke. Ako keď sa zmierni vietor. Alebo keď ideme

po ulici všetci traja, sme na bicykloch, je letný večer, obloha má krídla s ružovým perím a viem, že je tu stále s nami, že nestráca na sile a potrebujeme ho, chceme ho, obtiera sa nám okolo nôh. Neodchádzajte. Nechoďte. Nedvíhajte kotvy. Hostite sa a radujte. Neodplávajte. Prijmite tieto dary.

Vtedy sa zdá, že je všetko v harmónii, na svojom mieste, v dokonalej dynamike.

5.

Vtedy si tiež povedal, že to urobí preto, aby Jozefínu pokoril. Ak ho miluje, nech sa trochu trápi, a keď ho nemiluje, bude mu jedno, kde práve je.

„A možno má pravdu,“ hovoril si s úsmevom. „Možno som naozaj chýbajúci článok a hodím sa najviac do zoo.“

Zobral pero a list papiera, posadil sa za stôl a chystal sa napísať žiadosť, pretože vedel, čo si bude musieť vytrpieť, ak mu bude vyhovené. Na chvíľu sa zamyslel nad mukami človeka v klietke, vystaveného posmechu prekvapeného davu.

A potom mu zišlo na um, že niektoré zvieratá sú na tom horšie, ako bude on. Tigre sú oveľa pyšnejšie ako on, milujú voľnosť a slobodu viac než čokoľvek a ani tunajšie podnebie im nesvedčí.

Akýchkoľvek ťažkostí tohto druhu bol ušetrený. Povedal si, že je človek pokorného srdca a zrieka sa slobody z vlastnej vôle. Aj keby mu nedovolili zobrať si knihy, ešte vždy môže pozorovať divákov, a to s nemenším záujmom, než s akým budú oni pozorovať jeho.

David Garnett, Človek v zoologickej záhrade

Pozorujem ho nielen na ulici a v okolí. Aj v zoo mi vždy zide na um, či ho neuvidím. Raz sa to stalo, D. už bola na svete, Molnár sedel v pavilóne opíc nad orangutanmi, a keď sme sa po dvoch hodinách vracali z horných častí, zámerne sme sa v ňom zastavili. Stále tam bol. V tvári mal rovnaké nadšenie ako päťročné deti, ktoré na rozdiel od Molnára nevydržia pri opičkách tak dlho.

Čakala som, či začne vydávať opičie zvuky.

Nespoznal ma, alebo sa tváril, že ma nevidí. Sused, ktorý nezdraví. Som suseda, ktorá je priesvitná, možno úplne neviditeľná, netuší, že má dokonalé mimikry.

Som listovka zelená. Som uroplatus. Som výrik bledý.

Ale inak bol zhovorčivý, sám sa ľuďom prihováral, odpovedal deťom na otázky, čo položili rodičom, zapájal sa do ich rozhovorov a vysvetľoval, že tu kedysi pracoval, pred revolúciou, pred internetom, pred hypermédiami, pred umelou inteligenciou, to tu ešte nebol tento pavilón, s týmto krásnym exteriérovým výbehom.

Keď Molnár pracoval v zoo, ešte neboli kontajnerové reality show, do ktorých ľudia vstupovali dobrovoľne, neboli sociálne siete, kde sa ľudia nechávali pozorovať. Boli len mestá, tlačili sa v nich ako v klietkach, a modernistické sídliská, ktoré po revolúcii Václav Havel nazval králikárne.

Okrem hľadania Molnára a sledovania zvierat pozorujem v zoologických záhradách ľudské páry s mláďatami. Matku s vytetovaným leopardím vzorom na pleci

a bocianími pohybmi. Mláďa človeka si chce požičať loptu, ktorú majú v kletke šimpanzy. Starú mamu s vnúčatami prekvapuje, že šimpanzy vedia piť z fľaše.

Vo väčšom väzení, v rozľahlejšej kletke sme ako medvedíky čistotné. V zajatí to vyzerá, akoby si potravu donekonečna umývali v nádobe s vodou, pretože kusy jedla donekonečna hádžu dnu a vyberajú von, pričom v skutočnosti sa nudia a simulujú lov v potoku. Je to prejav frustrácie a podstimulácie a s hygienou to nemá veľa spoločné.

Keď som bola mladá, bola v našej krajine ešte povinná vojenská služba, bolo to v deväťdesiatych rokoch a jeden mladý básnik, ktorý sa nestal starým básnikom, požil v kasárňach LSD, nepamätám si už, čo pod vplyvom látky robil, ale viem, že skončil na psychiatrii. Keď sa vrátil, povedal mi, že to nie je až taká zmena, pretože vonku sa cíti ako vo väčšej base.

Neviem, čo s ním je, ale niekedy si predstavujem, že je ako Ivan Blatný, dobrovoľne uväznený v britskom ústave v útulnom meste s tehlovými fasádami. Na konci života po ňom ostane rozsiahle básnické dielo. Postupujúcimi rokmi sa do jeho češtiny bude vkrádať viac a viac anglických slov. A medzitým z ničoho nič, *out of the blue*, keď železná opona spadne, napíše Havlovi list a poďakuje sa za slobodu vo svojej krajine.